

3. Devinjak O. T. Patriotychnist' kriz' pryzmu povedinkovoi' ekonomiky / O. T. Devinzjak // Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka №7 (296), 2015 innovacijni tehnologii'. – 2013. – №6 (32). – S.105–110.

4. Oleksenko R. I. Formuvannya ekonomichnoi' kul'tury majbutn'ogo pidprijemca / R. I. Oleksenko // «Gileja: naukovyj visnyk»: Zbirnyk naukovykh prac'. – K., 2013. Vyp.68 (№1). – S.516–520.

5. Kachur M. M. Ponnattja «patriotyzm» v ukrai'ns'kij naukovij pedagogichnij dumci / M. M. Kachur // Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka №7 (296), 2015 innovacijni tehnologii'. – 2013. – №6 (32). – S.54–61.

6. Sydorenko N. L. Rol' i znachennja sim'i' u formuvannya ljud's'kogo kapitalu / N. L. Sydorenko // Ekonomika ta pidprijemnyctvo. – 2010. – №4. – S.78–86.

7. S'omkina I. S. Osoblyvosti nalagodzhennja social'noi' vzajemodii' v sim'i', shho opynylasja u skladnyh zhyttjevyh obstavynah / I. S. S'omkina // Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka №7 (296), 2015 innovacijni tehnologii'. – 2013. – №6 (32). – S.248–254.

Oleksenko R. I., Ph.D., professor, Melitopol State Pedagogical University. Bohdan Khmelnytsky (Kyiv, Ukraine), roman.xdsl@ukr.net

The role of the family in the development of future entrepreneurs (social-philosophical analysis)

The article reveals peculiarities of the development of the future entrepreneur. In difficult for our country time, the economy is almost not growing. The future entrepreneur is not only affected by society but also family. It is the fundamental principle of personal development. Financial support for families, economic awareness of the members of the family, the economic situation in the country, the level of education are the factors that affect the future of the entrepreneur. The need for family economic education was constant, but during the 90-ies during the active development of market relations, its importance has increased significantly. The level of economic education of a child can determine the level of current economic culture, careful attitude to the results of human labor and economic support of all family members. In difficult times for our state the special attention is paid to developing each person not only professional skills but also the qualities of a citizen of their country and society as a whole.

Keywords: family, entrepreneur, Economics, patriotism, government, education, formation.

* * *

УДК 130.123

Сакун А. В.,
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії, політології
та українознавства, Київський національний
університет технологій та дизайну
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ГЕРМЕНЕВТИЧНА ТРАДИЦІЯ В ГУМАНІТАРНОМУ ЗНАННІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджується проблема герменевтичного аналізу гуманітарного знання. Показано, що від рівня інтерпретації наукового, історичного або художнього тексту залежить розуміння його змісту і смислове навантаження. Підкреслюється важливість творчого підходу в пізнанні історичних та художньо-естетичних смислів і цінностей. Зазначається залежність тлумачення історії від усіх рівнів знання про культуру, включаючи аксіологічний вимір.

Ключові слова: герменевтика, інтерпретація, культура, історія, цінність, метод, мислення.

Досвід інтерпретації як способу реалізації творчих інтенцій мислення є фундаментальним методом роботи з текстами як знаковими системами в гуманітарному пізнанні. Як форма дискурсу й цілісна функціональна структура, текст відкритий для безлічі смислів, що існують у системі соціальних комунікацій і мислення. Він постає в єдності явних і неявних значень, буквальних і прихованих смислів. Відповідно, гуманітарні тексти мають яскраво виражену знаково-символічну природу, із закономірністю допускають

інтерпретацію, яка формує процес мислення залежно від формальної або змістовної специфіки текстів.

Зазначимо, що в XIX столітті перехід від окремих тлумачень до загальної теорії розуміння викликав інтерес до питання про множинність типів інтерпретації, представлених у всіх гуманітарних науках. Були виділені граматична, психологічна й історична інтерпретації (Ф. Шлейєрмахер, А. Бек, Дж. Г. Дройзен), обговорення суті й співвідношення яких стало предметом представників гуманітарних дискурсів. Граматична інтерпретація здійснювалася стосовно кожного елемента мови, самого слова, його граматичних і синтаксичних форм в умовах часу й обставинах застосування. Психологічна інтерпретація повинна була розкрити уявлення, наміри, почуття того, хто повідомляє, викликані змістом повідомлюваного тексту. Історична інтерпретація допускала включення тексту в реальні відносини й обставини [3, с. 296].

В даному контексті інтерес викликає проблема історичної інтерпретації, поставлена Е. Кассієром у його лекціях з філософії й культури. Він відзначає, що історик не є простим оповідачем, який складно розповідає про події минулого. Він не літописець, а відкривач та інтерпретатор минулого, що не стільки оповідає, як реконструює минуле, «вдихає» у нього нове життя. Позначити цей метод і вказати на його особливі властивості досить важко, без точного і ясного визначення термін «інтерпретація» залишається досить двозначним. Існує різниця між різними способами інтерпретації й тими її різновидами, які характерні для історика, що є однією з найбільш складних проблем теорії пізнання і мислення, що потребує ретельного аналізу. Напрямок такого аналізу для Е. Кассієра ясний: «Без історичної герменевтики, без мистецтва інтерпретації, яке містить історія, людське життя стало б збідненим. Воно звелось б до одиничного моменту часу, воно більше не мало б минулого і, отже, у нього не було б і майбутнього, тому що знання минулого й знання майбутнього тісно пов'язані одне з одним» [1, с. 131].

Не приймає спрощено-лінійну позицію «історія – хроніка, оповідання» також італійський мислитель Б. Кроче, який багато розмірковував над проблемами філософського й історичного пізнання. Він не визнає тієї «філософії історії», яка прагне знайти кінцеві причини й цілі історичного розвитку. Сама філософія як «наука про дух» постає для нього «абсолютним історизмом», а історія тотожна філософії, оскільки неможлива без філософських категорій, у першу чергу без категорій «одиничного» й «загального». Для Б. Кроче усяка справжня історія є історія сучасна, і вона така саме тому, що, як кожний духовний акт, перебуває поза часом, поза минулим і майбутнім. Минуле виникає тоді, коли сучасні події викликають в історика інтерес до фактів минулого; ми пізнаємо ту історію, яку важливо знати в цей момент, сьогодні, тепер [2, с. 17]. Зауважимо, що філософ не розглядає саму інтерпретацію як таку, але по суті увесь час говорить про неї в інших термінах (тлумачення, псевдо історія, критичне осмислення та інші). Основний принцип – визнання активної розумової, духовної ролі творчої, моральної особистості в розвитку й пізнанні історичного, у його розумінні й тлумаченні. Істинними джерелами, елементами історичного синтезу є не тільки документи й критика, а життя й мислення;

вони закладені усередині історії, всередині синтезу, як ними створені й такими, що їх творять. Хроніка подій залишається «мертвим» підготовчим матеріалом, а наукою стає тільки знання як інтерпретація, здійснена на основі осмислення істориком своєї системи цінностей.

Відповідно до своєї концепції Б. Кроче розуміє й тлумачення фактів. «Факт, з якого діється історія, повинен жити в душі історика, або ж (користуючись історичним лексиконом) історик повинен мати у своєму розпорядженні зрозумілі документи. А якщо цей факт супроводжується тлумаченням, переказом і осмисленням, це лише збагачує його, але сам факт у жодному разі не втрачає своєї значимості, ефекту своєї присутності. Те, що раніше було тлумаченням, оцінкою, тепер стало фактом, «документом» і, у свою чергу, підлягає тлумаченню й оцінці» [2, с. 9]. Таким чином, підкреслюються два моменти: присутність, збереження самого факту як такого й після його певного тлумачення, а з іншого боку, – тлумачення й оцінка самі стали фактом і підлягають новій інтерпретації й критичному осмисленню.

З постулату про те, що всяка справжня історія є історія сучасна, витікає необхідність активної інтерпретативної позиції мислячого історика (конкретного вираження мислячого духу), що народжує розуміння й тлумачення слідів минулого життя, пам'яток, документів. Інтерпретація минулого в термінах сьогодення, під впливом імпульсів сучасності, визначається активними внутрішніми причинами, «які воскрешають» минуле, а сама «зміна забуття в історії є відродженням не чого іншого, як життєвого ритму духу», що творить історію й утворений нею. Для італійського мислителя історія–тексту й історія–події немовби ототожнюються, оскільки все це – події духу, а «сам дух і є історія». Разом з тим, розмірковуючи про «псевдоісторії», він розрізняє її достовірні й раціональні і недостовірні й ірраціональні форми, у які включає «філологічну» й «поетичну» історії. Тим самим він розглядає в цьому випадку певні типи історичних текстів і, відповідно, різні прийоми інтерпретації історичних подій. Філологічна історія і відповідний спосіб інтерпретації зводиться ним «до злиття багатьох книг або їхніх частин у нову книгу». Звідси переконання, що «виклад або процитований документ і є справжній ґрунт істини» [2, с. 21].

Можна припустити, що «вихід до життя», подолання «холодного відсторонення» відбувається в тому випадку, якщо історик здійснює інтерпретацію на основі почуття «любові» або «ненависті» у всіх їхніх проявах і відтінках. Історія з'являється в біографіях, у діяннях великих героїв, полководців, королів, або в їхніх сатиричних портретах. Для Б. Кроче це – «дефектна форма історії», або поетична історія, у якій «зацікавленість думки підміняється зацікавленістю почуття, а логічна послідовність – естетичною» [2, с. 22].

Для такого виду інтерпретації Б. Кроче виявляє дві проблеми – необхідність «перетворити цінності почуття в цінності думки», а також визначити роль фантазії й критично осмислити існуючу в деяких істориків «методологічну теорію фантазії». Критерій цінності почуття не може бути визначальним принципом історії, почуття – це вираження життя, «ще не приборкане

думкою», це, скоріше, поезія ніж історія. Остання являє собою історію духу, і тому головна цінність історії – цінність думки, мислення.

В історичній інтерпретації реконструюючи та інтегративну роль відіграє фантазія, яка необхідна при викладі живого сприйняття подій і подолання «сухої критики». «Фантазія, дійсно необхідна історикові, невіддільна від історичного синтезу, вона являє собою фантазію усередині мислення й заради мислення, повідомляє йому конкретність, адже мислення не абстрактний процес, а відношення й оцінка, не розпливчастість, а визначеність» [2, с. 25]. Він не заперечує також і ролі поезії самої по собі, «вплетеної в тканину історичного оповідання»; але якщо це поетична історія, то виникає необхідність «злегка переосмислити тексти», поповнити факти переживаннями й знаннями. І виникає неминуче перекручування, поетична історіографія здобуває риси псевдо історії. У справжній історії в ході інтерпретації подій і думок необхідно позбутися міфів, кумирів, симпатій, антипатій і звернутися до єдиної проблеми – проблеми Духа, або Цінності – Культури, Цивілізації, Прогресу, на які будемо дивитися «нероздвоєним зором думки». Виокремлюються також ще два види інтерпретації історії – це риторична, або практична історія, що призначалася або для навчання за допомогою прикладів, або для проповіді чеснот, ознайомлення із суспільними інститутами. Друга – так звана тенденційна історія, практична мета якої чітко сформульована, на відміну від поетичної історії, але не нав'язана ззовні. Найчастіше вона зміщує поетичну й практичну «виховну» історію, що переважає, наприклад, в «партійних історіях» з їх не стільки поетичністю, скільки розрахунком [3, с. 300–301].

Критично розглянувши різні види історичної інтерпретації, Б. Кроче підсумовує, що реформувати в історії нема чого в тому розумінні, що не потрібно створювати «нову форму історії», або «справжню історію». Вона завжди була і є – жива, сучасна. Але одночасно в історії все підлягає реформуванню, тому що в кожний новий момент народжуються нові факти й проблеми, триває самовдосконалення і виникає потреба його осмислення. Іншими словами, «в історії абсолютно нема чого реформувати в абстрактному плані й абсолютно все потрібно реформувати в плані конкретного» [2, с. 31]. Напрямок цього реформування Б. Кроче бачить у коректному вирішенні співвідношення загального й одиничного, індивідуалізованого в історії, оскільки історія – це мислення про загальне у його конкретності; взаємопроникнення знання й розуміння; подолання традиційної «філософії історії», орієнтованої на природничі науки, причинність, детермінізм; злиття, тотожності філософії й історії, що живить кожну з них; нарешті, створення «гуманістичної історії», яка займається людиною й тому досяжна для її розуму, осмислення і раціональних пояснень. Безумовно, ці фундаментальні ідеї Б. Кроче, в першу чергу стосовно розуміння природи самої історії, мають евристичний потенціал.

Особливе значення історичній інтерпретації надавав християнський мислитель П. Тілліх. В якості свого роду методологічної передумови розглядається, насамперед, залежність тлумачення історії від всіх

«шарів» історичного знання, включаючи відбір фактів, оцінку причинних залежностей, а також уявлення про індивідуальні й суспільні структури, мотивації, про розуміння змісту історії, про принципи соціальної й політичної філософії. Він пропонує певну систематизацію інтерпретацій, представлених в історичних текстах. Насамперед, це група «неісторичного» тлумачення історії, представлена трьома формами: трагічною, містичною й механістичною. Початок трагічної інтерпретації закладено в давньогрецькому мисленні, де було відсутнє уявлення про «трансісторичну мету» і рух історії відбувався по колу з поверненням до вихідної точки, від вихідної досконалості до саморуйнування, описуваних із трагічною величчю. Містичний тип історичної інтерпретації (неоплатонізм, спінозизм і особливо індуїзм, даосизм і буддизм) не містить уявлення про історичний час і про межу, до якої рухається історія. Історія невизначена, вона не може створити чогось нового, людина перебуває усередині неї в «загальності страждання у всіх вимірах життя». У механістичній інтерпретації, що випробовує вплив класичної науки, історія перетворилася в «серію подій у фізичному часі». Така інтерпретація може носити прогресивний характер, але марна для інтерпретації людського існування як такого й кінець кінцем являє собою «редукціоністський натуралізм» [6, с. 309]. Отже, це негативні відповіді на питання про смисл історії.

Проблема ціннісної інтерпретації фундаментально розроблялася також Г. Ріккертом і М. Вебером. Теорія цінностей Г. Ріккерта включає ряд моментів, значимих для розуміння ціннісних моментів інтерпретації в науках про культуру й історичне знання. Безумовно, розуміння особливостей цього виду інтерпретації безпосередньо залежить від осмислення природи цінностей. Філософ виходить із того, що цінності – це «самостійне царство», яке не відноситься ні до області об'єктів, ні до області суб'єктів, а світ складається з дійсності й цінностей. Ця ідея приводить Г. Ріккерта до важливого положення – необхідності розрізняти філософію оцінок і філософію цінностей. «Філософія оцінок не є філософією цінностей, навіть і тоді, коли себе так називає. ... Неможливою постає спроба вивести із загальної природи оцінюючого суб'єкта матеріальне різноманіття цінностей, а тим часом знання всього різноманітного смислу цінностей особливо важливо для філософії, оскільки тільки на підставі цього знання можна виробити світогляд і знайти в процесі осмислення тлумачення смислу життя» [5, с. 463–464].

Визнання самостійного світу цінностей – це метафорично виражене прагнення зрозуміти, ствердити об'єктивну природу цінностей, спосіб вираження незалежності від повсякденної оцінюючої діяльності суб'єкта, що залежить, зокрема, від виховання, смаку, звичок, недоліку інформації. Цінності – це феномени, сутність яких складається в значимості, а не у фактичності; вони виявлені в культурі, її благах, де відкристалізувалася множина цінностей. Відповідно, філософія як «теорія цінностей» вихідним пунктом повинна мати не оцінюючого індивідуального суб'єкта, а справжні об'єкти – різноманіття цінностей у здобутках культури. Виявляється особлива роль історичної науки, що вивчає процес кристалізації цінностей у благах

культури, і, лише досліджуючи історичний матеріал, філософія зможе підійти до осмислення світу цінностей [3, с. 303–304].

Отже, одна з головних процедур філософського осмислення цінностей – вилучення їх з культури, але це можливо лише при інтерпретації. За Г. Ріккертом, тільки в цьому випадку вирішується завдання єдності, зв'язку цінності й дійсності, що можливо лише зі зверненням до «третього царства» – «царства смислу», відмежованого від усякого буття. На відміну від об'єктивного опису, або суб'єктивного розуміння дійсності, проникнення в смисл позначається ним як тлумачення. Смисл – не буття, оскільки виходить за його межі і вказує на цінності; але він і не цінність, а тільки вказує на них. Це середнє положення смислу дозволяє йому зв'язувати цінності й дійсність. «Відповідно до цього й тлумачення смислу не є встановлення буття, не є також розуміння цінності, а лише осмислення суб'єктивного акту оцінки з погляду його значення для цінності, досягнення акту оцінки, як суб'єктивного відношення до того, що має значимість. Таким чином, подібно тому як ми розрізняємо три «царства»: дійсності, цінності й смислу, варто також розрізняти й три різних методи їхнього осмислення: пояснення, розуміння й тлумачення» [5, с. 476]. Замість традиційних «складових» поняття світу – поняття суб'єкта й об'єкта з їх гносеологічними конотаціями – приймаються поняття дійсності (як споконвічної цілісності людського життя), цінності й смислу з відповідними методами (у цілому методології) їхнього осмислення.

Для виявлення особливостей ціннісної інтерпретації мають ідеї Г. Ріккерта про розрізнення «наук про природу» й «наук про культуру (дух)» з використанням генералізуючого й індивідуалізуючого методів. Якщо врахувати, що завдяки принципу цінності можливо відрізнити культурні процеси від явищ природи з погляду їхнього наукового розгляду, то, відповідно, що історично-індивідуалізуючий метод може бути названий методом віднесення до цінності, на противагу генералізуючому методу природознавства, який встановлює закономірні зв'язки, але ігнорує культурні цінності й віднесення до них своїх об'єктів [4, с. 93]. Однак у «Філософії історії» Г. Ріккерт спеціально обмовляє, що «генералізуюче розуміння дійсності» (тобто інтерпретація) зовсім не передбачає існування у світі рівності і повторення. Таке розуміння має практичне значення, оскільки вносить певний порядок у розмаїття дійсності, створює можливість орієнтації в ній. Але розбіжність методів і наук – відносна, і навіть «чисто формальна, тому що будь-який об'єкт може бути таким, що розглядається з погляду обох методів: генералізуючого або індивідуалізуючого» [4, с. 141]. Стверджуючи, що філософія історії має справу саме із цінностями, виходячи з логіки історії, Г. Ріккерт дає свого роду типологію цінностей у цій області знання. До них належать цінності, на яких «ґрунтуються форми й норми емпіричного історичного пізнання; по-друге, це цінності, котрі як принципи історично істотного матеріалу конституують саму історію; і по-третє, нарешті, – це цінності, які поступово реалізуються в процесі історії» [4, с. 202–203].

Проблему співвідношення інтерпретації й цінностей розглядає також М. Вебер, слідуючи ріккертівській

ідеї «теоретичного віднесення до цінностей», його відмінності від практичної оцінки, сполучаючи ці проблеми з герменевтичними поняттями «тлумачення», що інтерпретує розуміння, інтелектуальної інтерпретації, істотно поглиблюючи розуміння проблеми у зв'язку із введеним поняттям «цілерациональності», а також розробляючи концепцію «розуміючої соціології» з особливим типом інтерпретації – інтерпретації поведінки й дії людини. Для М. Вебера тлумачення мовного «смыслу» тексту й тлумачення його з значенні «ціннісного аналізу» – логічно різні акти. При цьому винесення «ціннісного судження» про конкретний об'єкт не може бути прирівняне до логічної операції підведення під родові поняття. Воно лише означає, що інтерпретуючий займає певну конкретну позицію й усвідомлює або доводить до свідомості інших неповторність та індивідуальність даного тексту. Інтерпретація, або осмислення, може йти у двох напрямках: ціннісної інтерпретації й історичного, тобто каузального, тлумачення. Для історичних текстів значиме розходження ціннісної й каузальної інтерпретації, оскільки співвіднесення із цінністю лише формулює завдання каузальному дослідженню, стає його передумовою, але не повинно підмінювати саме виявлення історичних причин [3, с. 307].

Існують різні можливості ціннісного співвіднесення об'єкта, при цьому відношення до нього не обов'язково повинне бути позитивним. Тому такою важливою є постановка проблеми співвідношення інтерпретації, норм мислення й оцінок. Якщо інтерпретація потрібна нормам мислення, прийнятим у тій чи іншій доктрині, то це змушує приймати певну оцінку в якості єдино «науково» допустимої в подібній інтерпретації. Як, наприклад, в класичній філософії, де мова йде про методи (норми) мислення. Однак у цьому випадку об'єктивно значима «оцінка» об'єкта (тут логічна «правильність» класичних норм мислення) зовсім не обов'язково є метою інтерпретації; а вже там, де мова йде не про «норми», а про культурні цінності, це, безумовно, є завданням, що виходить за межі інтерпретації.

Список використаних джерел

1. Кассирер Э. Лекции по философии и культуре / Э. Кассирер // Культурология. XX век. Антология. – М.: Юрист, 1995. – 703 с.
2. Кроче Б. Теория и история историографии / Б. Кроче. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. – 192 с.
3. Микешина Л. А. Философия познания. Проблема эпистемологии гуманитарного знания / Л. А. Микешина. – М.: «Канон+», 2009. – 560 с.
4. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г. Риккерт. – М.: Республика, 1998. – 413 с.
5. Риккерт Г. Философия жизни / Г. Риккерт. – К.: «Ника-Центр», 1998. – 505 с.
6. Тиллих П. Систематическая теология / П. Тиллих. – М.: СПб.: Университетская книга, 2000. – Т.3. – С.308–319.

References

1. Kassirer Je. Lekcii po filosofii i kul'ture / Je. Kassirer // Kul'turologija. XX vek. Antologija. – M.: Jurist, 1995. – 703 s.
2. Kroche B. Teorija i istorija istoriografii / B. Kroche. – M.: Shkola «Jazyki russkoj kul'tury», 1998. – 192 s.
3. Mikeshina L. A. Filosofija poznaniija. Problema jepistemologii gumanitarnogo znaniija / L. A. Mikeshina. – M.: «Kanon+», 2009. – 560 s.
4. Rikkert G. Nauki o prirode i nauki o kul'ture / G. Rikkert. – M.: Respublika, 1998. – 413 s.

5. Rikkert G. Filosofija zhizni / G. Rikkert. – K.: «Nika-Centr», 1998. – 505 s.

6. Tilih P. Sistematičeskaja teologija / P. Tilih. – M. – SPb.: Universitetskaja kniga, 2000. – T.3. – S.308–319.

Sakun A. V., Ph.D., Associate Professor, Head of Department of Philosophy, Political Science and Ukrainian, Kyiv National University of Technology and Design (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Hermeneutic tradition in the humanities: methodological aspects

In the article the problem of hermeneutic analysis of human knowledge is revealed. It is shown that the level of interpretation of scientific, historical or literary text is depended from understanding of its content and meaning. The importance of creativity in the recognition of historical and aesthetic meanings and values is emphasized. It is noted the dependence of interpretation of history from all levels of knowledge about the culture, including axiological dimension.

Keywords: hermeneutics, interpretation, culture, history, value, method, thinking.

* * *

УДК 398.1:615.89(=161)(477.7)«18/19»(043.5)

Серебрянікова Н. І.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
мистецтвознавства та загальногуманітарних
дисциплін, Міжнародний гуманітарний університет
(Україна, Одеса), nserebyan@gmail.com

ЧАС ТА ПРОСТІР В ТРАДИЦІЙНІЙ ЛІКУВАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Ритуальна лікувальна практика є частиною духовної культури. Вона включає в себе залишки синкретичних вірувань, магічні практики й цінні емпіричні відомості. Найбільш перспективним є дослідження регіонів з поліетнічним населенням, яким є Південь України. Дослідження присвячене вивченню ритуальної лікувальної практики слов'янського населення (українців, росіян, болгар) Південно-Західної України. Джерелами стали як писемні так й польові матеріали кінця XIX – початку XX століття. Були використані порівняльно-історичний та семіотичний методи. Два основних компоненти, час та простір, проаналізовані як частина ритуального тексту, з'ясована їх символіка. Показані також етнічні відмінності в лікувальних ритуалах, пов'язані з цими категоріями.

Ключові слова: ритуал, час, простір, лікувальна практика.

Народна медицина виступає одним з джерел у дослідженнях світоглядних уявлень, сфери функціонування етнічних стереотипів і ритуалізованих форм поведінки. Як важлива галузь народних знань вона є частиною духовної культури, яка включає в себе залишки різностадіальних синкретичних вірувань, магічні практики й цінні емпіричні відомості.

Посилення інтересу до народної медицини значною мірою спричинено як прагненням зберегти її духовну складову в контексті відродження національних звичаїв і традицій, так і прагматичними зацікавленнями, які, на жаль, часто мають характер спекуляції чи моди. Насамперед, це стосується магічних елементів практики сучасних знахарів і цілителів, навколо яких штучно створюється романтичний ореол містично-окульотної таємничості.

Зважений науковий підхід допомагає зрозуміти народний погляд на етіологію захворювання, «логіку» обраного терапевтичного методу і його світоглядну мотивацію, розмежовувати раціональні та ірраціональні прийоми лікування.

Етнологічний аспект вивчення народної медицини найбільш продуктивний в зонах активних міжетнічних контактів і взаємовпливів. До таких регіонів, зокрема, належить Південь України, що характеризується